

อนาคตภาพการพัฒนา การศึกษา และความท้าทายสำหรับประเทศไทย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ชนิตา รัชพลเมือง
รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยสยาม
อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิด

01 กระบวนทัศน์ “การพัฒนา” “การศึกษา”

สามกระบวนทัศน์ของการพัฒนาและการศึกษา
การพัฒนาและการศึกษาในโลกแห่งความผันผวน

02 อนาคตภาพการศึกษา : โลกปรับ การศึกษาเปลี่ยน

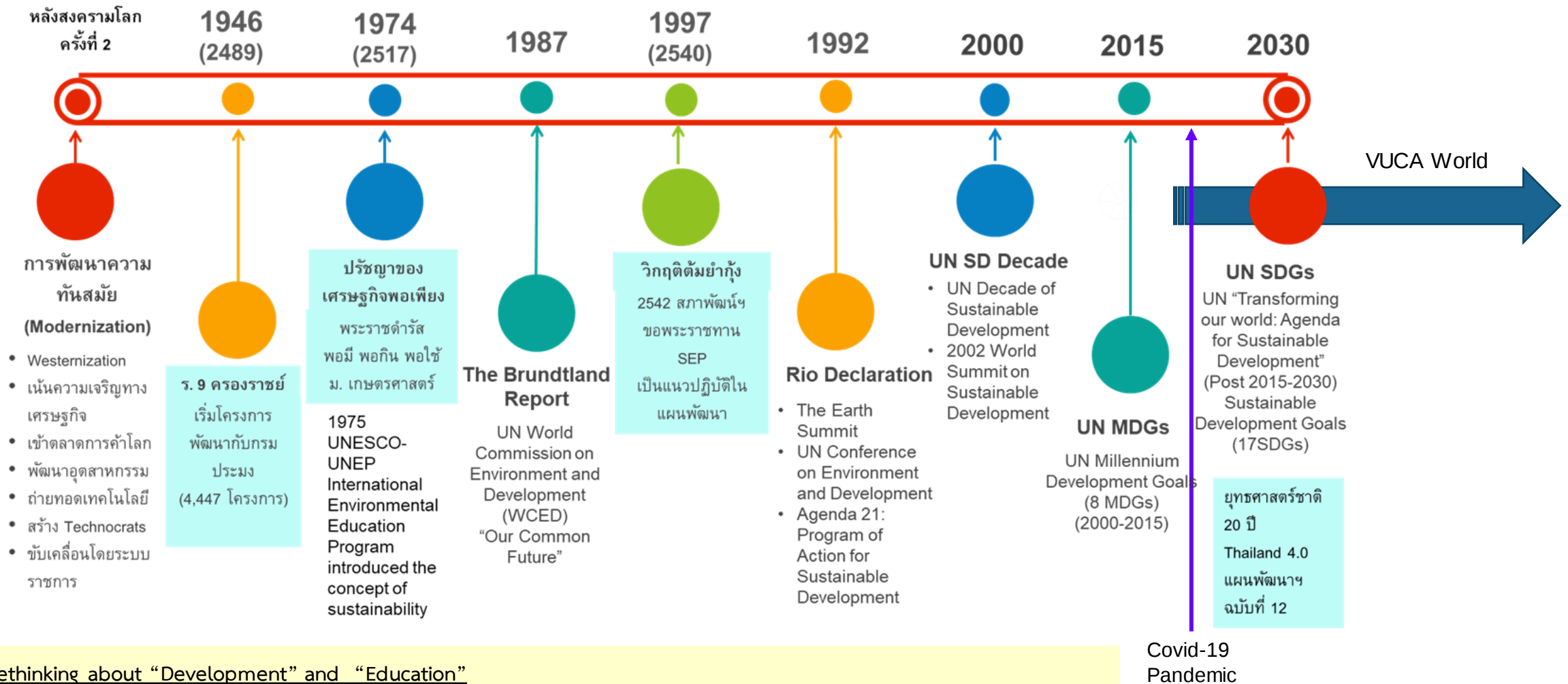
จากทัศน์อนาคตที่กระทบจากทัศน์การศึกษา
จากทัศน์อนาคตการศึกษากับระบบนิเวศการเรียนรู้

03 ความท้าทายสำหรับการศึกษาไทย

การศึกษากับการพัฒนาประเทศ: โจทย์ที่ต้องทบทวน
ปฏิรูปการศึกษา: ความปรารถนาที่ยังไปไม่ถึง

04 เส้นทางไปสู่เป้าหมาย

กระบวนการทัศน์ “การพัฒนา” และ “การศึกษา”

Rethinking about “Development” and “Education”

“คนที่ไม่รู้หนังสือในศตวรรษที่ 21 จะไม่ได้หมายถึงผู้ที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้อีกต่อไป แต่จะหมายถึงคนที่ไม่สามารถเรียนรู้ ละทิ้งความรู้เดิม แล้วเริ่มเรียนรู้ใหม่ต่างหาก (learn/unlearn/relearn)” (Toffler, 1970)

อนาคตภาพการศึกษา : โลกปรับ การศึกษาเปลี่ยน

จากทัศน์อนาคตที่กระทบจากทัศน์การศึกษา
จากทัศน์อนาคตการศึกษากับระบบนิเวศการเรียนรู้
“สัญญาประชาคมใหม่” ของการศึกษา
ระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ต้องปรับเปลี่ยน

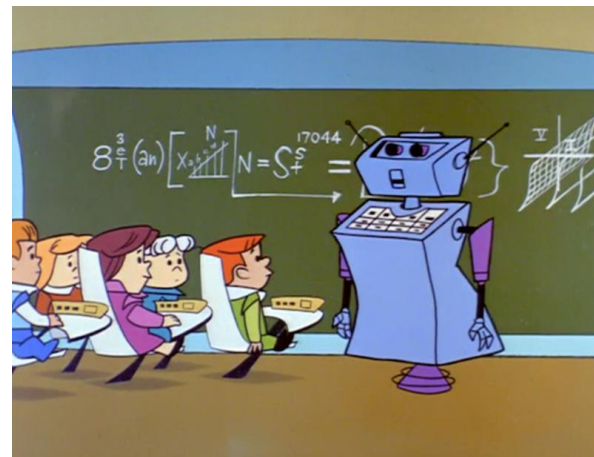
7 ฉากทัศน์กระทบ “การศึกษา”

- **ฉากทัศน์ที่ 1 ความก้าวหน้าและการพลิกผันทางเทคโนโลยี**
 - ความก้าวหน้า Virtual and digital technology
 - ตั้งแต่ IR4 เป็นต้นไป – Ai, IOT, ML, from robot to humanoid, metaverse, etc.
- **ฉากทัศน์ที่ 2 การก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย**
 - UN (2019): สัดส่วนประชากรโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปีขึ้นไปจะเติบโตถึงร้อยละ 120 ใน ค.ศ. 2050
- **ฉากทัศน์ที่ 3 การเอาใจใส่สุขภาวะและสมดุลชีวิต**
 - เปลี่ยนชุดความคิด (mindset) เกี่ยวกับชีวิตและการดำเนินชีวิต หลัง pandemic
- **ฉากทัศน์ที่ 4 การเปลี่ยนขั้วอำนาจและฐานเศรษฐกิจ**
 - Price Waterhouse (2017) - emerging markets โดยเฉพาะ E7 ได้แก่ จีน อินเดีย บราซิล รัสเซีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก และตุรกี จะเป็นกลจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลกใน ค.ศ. 2050
 - Roland Berger (2020) เอเชียหรือ “เส้นทางสายไหม” จะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ
- **ฉากทัศน์ที่ 5 สังคมวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยน**
 - UN (2018) ภายในปี ค.ศ. 2050 คาดว่า 2 ใน 3 ของประชากรโลกหรือประมาณ 2.5 พันล้านคนจะอยู่อาศัยในเมือง
 - พหุวัฒนธรรม การย้ายถิ่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
- **ฉากทัศน์ที่ 6 การสร้างสมดุลของโลก**
 - climate change global action
- **ฉากทัศน์ที่ 7 การเปลี่ยนมุมมอง “การพัฒนา” และ “ความยั่งยืน”**
 - 17SDGs??? Green Growth + Silver economy
 - The model of doughnut economics: ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ 12 ด้าน

ฉากทัศน์อนาคตการศึกษาในระบบนิเวศการเรียนรู้

“สัญญาประชาคมใหม่” ของการศึกษา

- “New” social contract of “education”
 - Education becomes more “hyper-personalization”
แต่ mainstream ยังสำคัญ
 - Quality education as basic human rights + Education as a public and common good (all levels and all types of education)
 - Magna Charta Universitatum 2020
- Problem Posing: What is “education”?
For who? By who? How?

ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่ปรับเปลี่ยน

- **บุคคล (The People) - ผู้เรียนยุคใหม่: บุคคลแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมสังคม**
 - VUCA world”: growth mindset (เชื่อพรแสวง) + transformative competencies + key sustainability competencies
 - Learning to know, to do, to be, to live together + Learning to transform oneself and society + Learning to become (ongoing reskill, upskill)
- **ศาสตร์การสอนและการเรียนรู้ (Pedagogy and Delivery Modes)**
 - เส้นแบ่งวิชาจะหายไป + inter/multi disciplinary – สัมผัสเรียนโดยไม่ระบุสาขาวิชา คณะ (life-designed)
 - “วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่” lifelong learning + learning how to learn + virtual learning
 - Soft skills v.s. hard skills, T-shape person v.s. I-shape person
- **โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้ (Learning Infrastructure)**
 - Physical infrastructure – agile management
 - Human infrastructure “ครู” ยังคงสำคัญที่สุด แต่บทบาทต้องปรับเปลี่ยน
- **ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)**
 - The “Deschoolers’ Learning Webs”
 - Living Lab = collaborative learning with all stakeholders
 - Living Learning Lab model

ความท้าทายสำหรับการศึกษาไทย

- การศึกษากับการพัฒนาประเทศ: โจทย์ที่ต้องทบทวน
- ปฏิรูปการศึกษา: ความปรารถนาที่ยังไปไม่ถึง

ใน พ.ศ. 2563 ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ม.ต้น และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี

9.86 ปี
พ.ศ. 2563
ระดับ ม.ต้น

12.50 ปี
เป้าหมาย พ.ศ. 2563
ระดับ ม.ปลาย

กลุ่มอายุ	ปี 2562	ปี 2563	ระดับการศึกษา	เพิ่ม (+) / ลด (-)
15-39 ปี	10.83	10.97	ม.ต้น	+0.14
40-59 ปี	8.32	8.59	ประถม	+0.27
15-59 ปี	9.65	9.86	ม.ต้น	+0.21
15 ปีขึ้นไป	8.69	8.86	ประถม	+0.17
60 ปีขึ้นไป	5.22	5.42	ต่ำกว่าประถม	+0.20

พ.ศ. 2563 มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเท่ากับ 9.86 ปี หรือมีการศึกษาอยู่ในระดับ ม.ต้น และจากเป้าหมายใน พ.ศ. 2579 ตามแผนการศึกษาแห่งชาติอยู่ที่ 12.5 ปี หรือมีการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างต่ำ ซึ่งปัจจุบัน พ.ศ. 2563 พบว่ายังห่างจากค่าเป้าหมายถึง 2.64 ปี ซึ่งแนวโน้มจะถึงค่าเป้าหมายได้ยาก เนื่องจากต้องเพิ่มโดยเฉลี่ยปีละ 0.15 ปี แต่ปัจจุบันสามารถผลักดันได้โดยเฉลี่ย 0.10 ปี

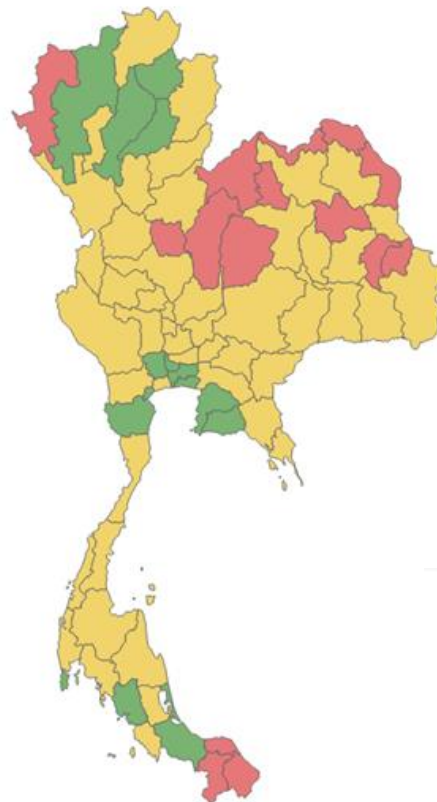
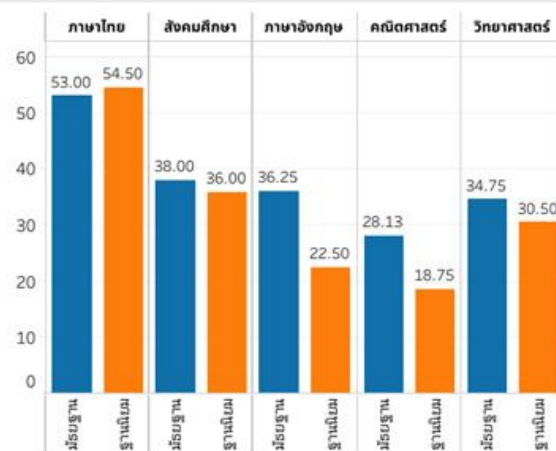
ค่าสถิติพื้นฐานผลการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2563 ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

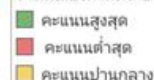
ค่าสถิติพื้นฐานรายจังหวัด จังหวัด กรุงเทพมหานคร

	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
ภาษาไทย	0.50	95.50
สังคมศึกษา	0.00	83.00
ภาษาอังกฤษ	5.00	98.75
คณิตศาสตร์	0.00	100.00
วิทยาศาสตร์	2.20	100.00

คะแนนแบ่งตามสี่รายจังหวัด

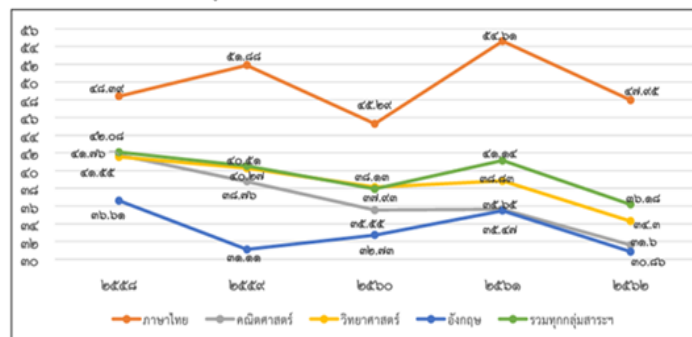

ปีการศึกษา

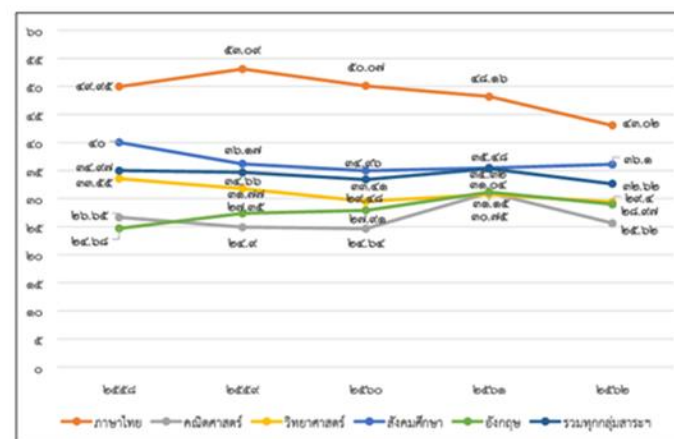
๓. ผลการทดสอบ O-NET สังกัด สทฐ. เปรียบเทียบ ๕ ปีซ้อนหลัง (ปีการศึกษา ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒)

ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลการทดสอบ O-NET สังกัด สทฐ. ๕ ปีซ้อนหลัง (ปีการศึกษา ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒) ขอนำเสนอด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

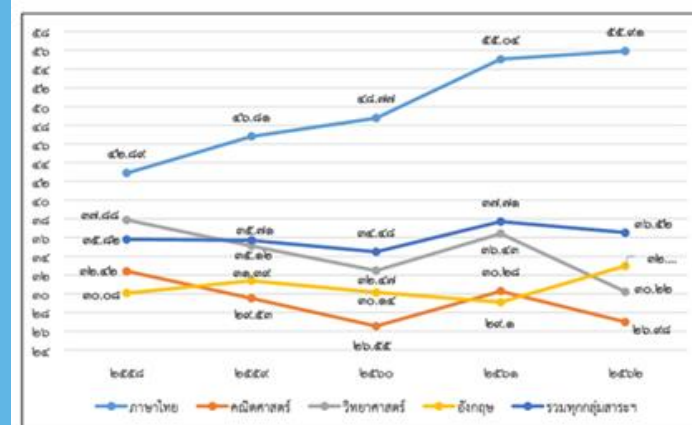

แผนภูมิที่ ๑ ผลการเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ชั้น ป.๖ สังกัด สทฐ. ๕ ปีการศึกษาซ้อนหลัง (๒๕๕๘ - ๒๕๖๒)

ค่าเฉลี่ย

แผนภูมิที่ ๓ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ชั้น ม.๖ โรงเรียนสังกัด สทฐ. ย้อนหลัง ๕ ปีการศึกษา (ปีการศึกษา ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒)

แผนภูมิที่ ๒ ผลการเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ชั้น ม.๓ สังกัด สทฐ. ๕ ปีการศึกษาซ้อนหลัง (๒๕๕๘ - ๒๕๖๒)

IMD WORLD COMPETITIVENESS RANKING 2021 (64 COUNTRIES)

Rank 1-year change

1		Switzerland	+2
2		Sweden	+4
3		Denmark	-1
4		Netherlands	-
5		Singapore	-4
6		Norway	+1
7		Hong Kong	-2
8		Taiwan	+3
9		UAE	-
10		US	-

Asean

5		Singapore	-4
25		Malaysia	+2
28		Thailand	+1
37		Indonesia	+3
52		Philippines	-7

THAILAND PERFORMANCE

Source: IMD World Competitiveness Center

BANGKOK POST GRAPHICS

- **ด้านการศึกษา** ไทยอยู่ในอันดับ 56 มีอันดับ **ลดลง** 1 อันดับ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2563 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ 10 ปี ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีสมรรถนะด้านการศึกษาลดลงจากอันดับที่ 51 ในปี 2554 ลดลงเป็นอันดับที่ 56 ในปี 2564 ลดลงถึง 5 อันดับ

ตัวชี้วัดด้านการศึกษามีอันดับดีขึ้น

ตัวชี้วัดด้านการศึกษา	ปี 2563		ปี 2564		เปรียบเทียบกับ ค่าเฉลี่ย
	อันดับ	ค่า	อันดับ	ค่า (ค่าเฉลี่ย)	
1. อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คนที่สอนระดับประถมศึกษา	36	16.20	30	15.00 (16.30)	↑
2. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ (TOEFL) (คะแนนเฉลี่ย)	59	78	58	80 (89)	↓
3. ความคิดเห็นต่อการตอบสนองความสามารถในการแข่งขัน ทางเศรษฐกิจของการอุดมศึกษา (คะแนนเต็ม 10)	38	5.96	37	5.95 (6.30)	↓
4. ดัชนีมหาวิทยาลัย (คะแนน)	49	2.02	48	2.60 (15.03)	↓
5. อัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (%)	58	6.2	57	6.2 (2.6)	↓
6. ความคิดเห็นต่อทักษะทางภาษาที่ตอบสนอง ต่อความต้องการของผู้ประกอบการ (คะแนนเต็ม 10)	47	5.02	46	5.02 (6.28)	↓

ตัวชี้วัดด้านการศึกษามีอันดับเท่าเดิม

ตัวชี้วัดด้านการศึกษา	ปี 2563		ปี 2564		เปรียบเทียบกับ ค่าเฉลี่ย
	อันดับ	ค่า	อันดับ	ค่า (ค่าเฉลี่ย)	
1. งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษต่อนักเรียน ทุกระดับการศึกษา (US\$ ต่อหัว)	56	930 US\$	56	986 US\$ (6873 US\$)	↓
2. ร้อยละของผู้หญิงที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (%)	47	24.9	47	24.9 (40.1)	↓
3. ผลการทดสอบ PISA					
คณิตศาสตร์	50	419	50	419 (472)	↓
วิทยาศาสตร์	50	426	50	426 (472)	↓
การอ่าน	50	393	50	393 (468)	↓
4. ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการทดสอบคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่านที่ไม่อยู่ในระดับต่ำ (%)	50	31.2	50	31.2 (58.6)	↓

IMD World Competitiveness Ranking 2021

ตัวชี้วัดด้านการศึกษามีอันดับลดลง

ตัวชี้วัดด้านการศึกษา	ปี 2563		ปี 2564		เปรียบเทียบกับ ค่าเฉลี่ย
	อันดับ	ค่า	อันดับ	ค่า (ค่าเฉลี่ย)	
1. งบประมาณด้านการศึกษาคือผลิตภัณฑ์มวลรวม ของประเทศ (GDP) (%)	58	3.0	59	3.0 (4.7)	↓
2. งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษต่อประชากร คิดเป็น US\$ ต่อหัว	56	229 US\$	57	247 US\$ (1502)	↓
3. อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คนที่สอนระดับมัธยมศึกษา	57	24.16	60	25.95 (13.64)	↓
4. อัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษา (%)	57	77.3	61	72.7 (92.5)	↓
5. ผลสัมฤทธิ์ของการอุดมศึกษา (%)	48	33.0	49	32.0 (43.5)	↓
6. จำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาเรียนระดับอุดมศึกษา ในประเทศต่อประชากร 1,000 คน	53	0.48	54	0.48 (3.68)	↓
7. จำนวนนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ในระดับอุดมศึกษาต่อประชากร 1,000 คน	53	0.49	54	0.50 (2.55)	↓
8. ความคิดเห็นต่อการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับ มัธยมศึกษาที่ตอบสนองต่อความสามารถในการแข่งขัน ทางเศรษฐกิจ (คะแนนเต็ม 10)	39	5.80	42	5.63 (6.01)	↓
9. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการศึกษาที่ตอบสนอง ต่อความต้องการของภาคธุรกิจ (คะแนนเต็ม 10)	34	6.45	37	6.21 (6.32)	↓

ภาพรวมตัวชี้วัดด้านการศึกษาปี 2564

ตัวชี้วัดที่มีอันดับต่ำ

- อัตราการเข้าเรียนสู่ทุกระดับมัธยมศึกษา
- อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คนที่สอนระดับมัธยมศึกษา
- งบประมาณด้านการศึกษาต่อ GDP
- งบประมาณด้านการศึกษาต่อนักเรียนทุกระดับการศึกษา
- อัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป

ตัวชี้วัดที่มีอันดับปานกลาง

- ผลการทดสอบ PISA
- ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการทดสอบคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่านที่ไม่อยู่ในระดับต่ำ
- จำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาในประเทศต่อประชากร 1,000 คน
- ผลสัมฤทธิ์ของการอุดมศึกษา
- ดัชนีมหาวิทยาลัย
- ร้อยละของผู้หญิงที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

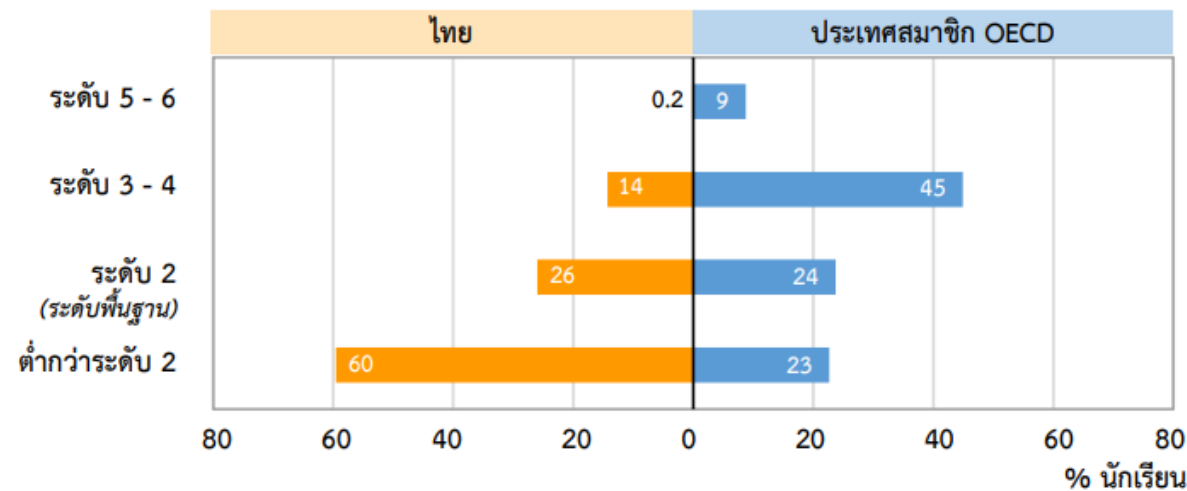
ตัวชี้วัดที่มีอันดับดี

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาที่ตอบสนองต่อความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของการอุดมศึกษา
- อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 1 คนที่สอนระดับประถมศึกษา

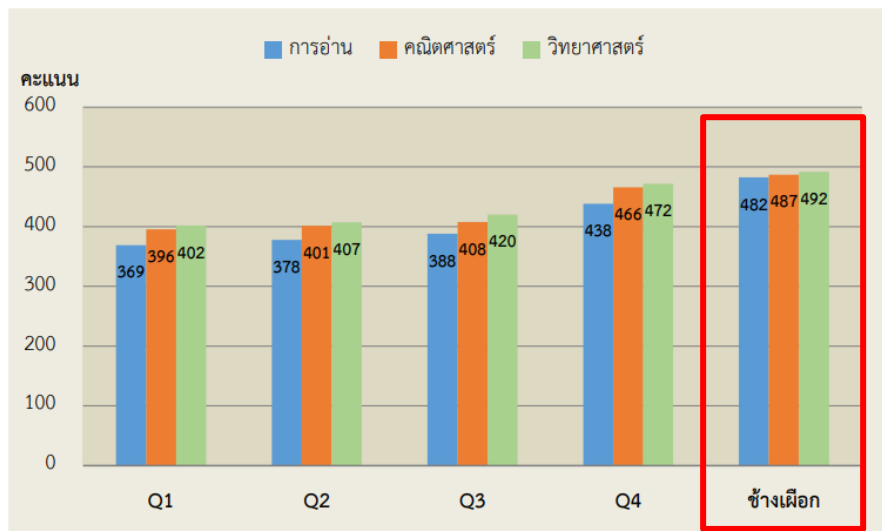
Program for International Student Assessment (PISA), 2018

นักเรียนกลุ่มข้างเผือก คือ นักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในกลุ่มล่างสุด (นักเรียนด้อยเปรียบ) แต่มีคะแนนอยู่ในกลุ่มบนสุดของประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีนักเรียนกลุ่มนี้้อยู่ 13% (ค่าเฉลี่ยของประเทศ สมาชิก OECD คือ 11%)

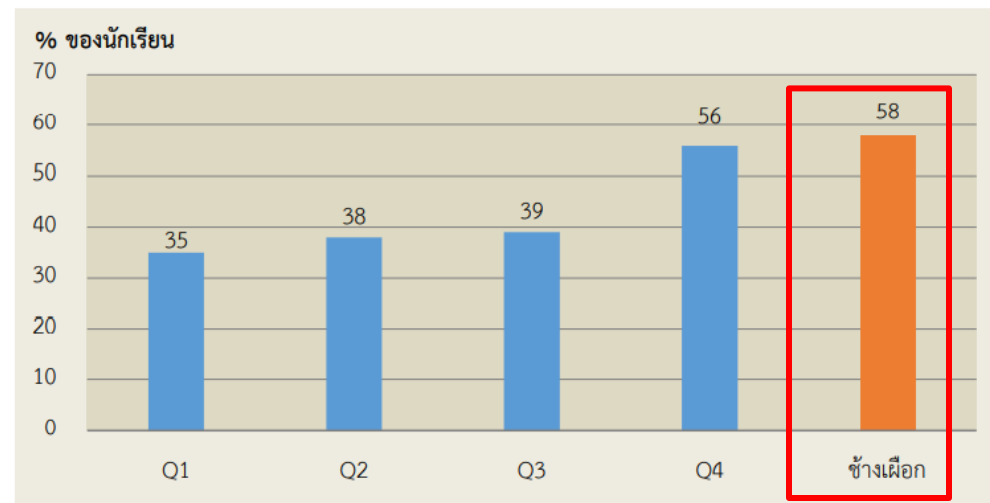
รูป 1.1 ร้อยละของนักเรียนไทยและประเทศสมาชิก OECD ที่มีความสามารถทางการอ่านที่ระดับต่าง ๆ

รูป 3.3 คะแนน PISA 2018 ของนักเรียนไทย จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม และนักเรียนกลุ่มข้างเผือก

รูป 3.5 สัดส่วนของนักเรียนไทยที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต จำแนกตามกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

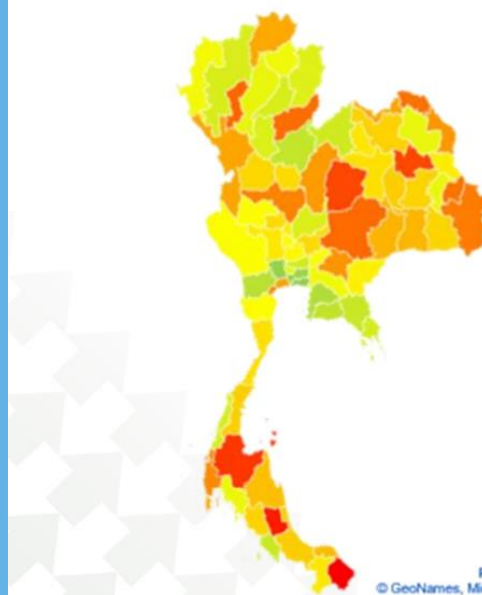

ดัชนีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย (2564)

ที่มา - สกศ.

ผลเบื้องต้นของ (ร่าง) ดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย

- ⇒ ค่าดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย คือ 0.32
- ⇒ มิติที่ 1 สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต = 0.52
- ⇒ มิติที่ 2 ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต = 0.47
- ⇒ มิติที่ 3 ผลของการศึกษาและการเรียนรู้ = 0.21

เส้นทางไปสู่เป้าหมาย

สานเจตนารมณ์ร่วมในสังคม : เข้าใจตรงกัน มุ่งมั่นบรรลุผล

- Shared mutual goals สังคมไทย คนไทยที่พึงประสงค์ “สังคมธรรมปัญญา” กมล เกศ กาย และกร (Heart, Head, Health, Hand)

สร้างสมดุลการศึกษา: ให้สติ “เอาเยี่ยง ไม่เอาอย่าง”

- Re-positioning สร้าง “คนไทย” รักษา “ความเป็นไทย” รู้เท่าทันกระแสโลก (ตะวันตก)

ออกแบบสาระใหม่ให้ตอบโจทย์

- โจทย์ = สาระในหลักสูตร กำหนด core competencies สำหรับความเป็นพลเมืองไทยที่สมดุลกับความเป็นพลเมืองโลก

พัฒนาครูรุ่นใหม่หัวใจปฏิรูป

ปลดล๊อคข้อจำกัดการบริหารการศึกษา

พลิกโฉมการเรียนรู้สู่ภูมิทัศน์ใหม่ของการศึกษา

- โรงเรียน / มหาวิทยาลัย ไม่จำกัดสถานที่/รูปแบบ Learning spaces (onsite + virtual + hybrid) = new platforms for learning

เสริมสร้างชุมชนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นศูนย์กลาง

- All for education + lifelong learning-centered communities

ขอบคุณค่ะ

